

מידת הצניעות ומהותה

זכריה תנעמי

א. דברי מבוא

בין שאר המאפיינים של העידן המתירני והפלורליסטי, ניתן להבחין בקריסת מערכות רוחניות, פריצת גדרות וגבולות מוסריים, הסרת מחסומי בושה ואבדן הערכיות הפנימית. ערכים נאצלים כמו: אצילות נפשית, קדושה ומוסריות הועם זוהרם והוסר הודם. עדינות נפשית, הליכה בדרכי נועם, אורחות חיים של ענווה ותום - חולל כבודם. יש ערכים הנרמסים ברגל גאוה, בשחץ ובגסות רוח, וכוונתנו לערך **הצניעות**. בתקופה שבה ערכים יקרים מאבדים את משמעותם, מתרוקנים מתוכנם ומזדייפים במהותם - חובה להחזיר לערכים אלה את המאור הפנימי שלהם ולהאיר את תוכנם האמיתי כדי לחבבם ולקרבם לתודעה של הבריות.

נעסוק להלן בהארת **מידת הצניעות**, נושא המתבקש בימינו אלה, עקב ההתנכרות ממידה זו ועקב ההתערטלות הכללית ממחלצותיה היפות ומתכניה האציליים. גם נבחן את תוכנה האמיתי, נתבונן בחן, בהוד ובאצילות המאפיינים אותה וניתן את הדעת על נימוסי הכבוד וגינוני

המלכות, שמידת הצניעות מקנה למתעטרים בכתרה.

ב. מובנים שונים במהותה של הצניעות

בתפיסה העממית הפשוטה נתפסת הצניעות כמונח המתייחס אל הלבוש ואל ההופעה החיצונית בלבד. אולם הגדרה זו מצמצמת את מהותה ומנמיכה את קומתה. הבנה זו במהותה של הצניעות היא תוצאה של מחשבה שטחית רדודה.

מידת הצניעות מאוזקרת במקורותינו הקדומים, כגון: מקרא, משנה, תלמודים וספרי הגות ומחשבה. השתקפותה של מידה זו במקורות השונים אינה חד ממדית, ומכאן המובנים השונים במהותה: **ענווה, הארת הפנימיות, העלמה, בושה, כיסוי והסתר, כבוד והוקרה, קדושה ומוסריות, ועוד.**

נתבונן במובנים אלה של הצניעות לאור המקורות הנ"ל:

1. ענווה - אחת המשמעויות של המילה 'צניעות' היא ענווה, כמו גם נמיכות רוח, ביטול העצמיות, התנהגות מאופקת ושקולה. נעיין בפסוק שלפנינו: 'יהגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט, ואהבת חסד, **והצנע לכת** עם א-להיך'.¹ הצירוף 'הצנע לכת' - כמה אצילות, יקרת נפש, נשמתיות טהורה ואצילות מדותית יש בו. אף כי ברובד העמוק קיימים הבדלים מהותיים בין 'צניעות' ל'ענווה',² מכל מקום, קיימת קרבה בין שני מונחים הללו. האיש הצנוע והאיש הענווה הולכים שלובי זרוע, ושניהם מתאחדים כאישיות אחת.

שאל המלך שהתגלה במידת הפאר של **הענווה**,³ הצטיין גם במידת החן של **הצניעות**. ענווה כיצד? כאשר שאול נבחר למלוכה על פי שמואל הנביא, אומר הכתוב כך:⁴ 'וילכד שאול בין קיש... ויבקשהו ולא נמצא.

1. מ"ר ח.

2. ראה ספר 'כתנות אור', בירור אמוני בסוגיית הצניעות, מכון 'מופת' תש"ס, 'בין ענווה לצניעות', עמ' 289; 'הצנע לכת', עמ' 242-244, ועוד.

3. ענווה ופאר קשורים זו בזו: 'יפאר ענוים בישועה' (תהי' קמט ד); 'העו והענווה, הפדות והפאר - לחי עולמים' (פיוט 'האדרת והאמונה') ועוד.

4. שמ"א י כא-כב.

וישאלו עוד בה', הבא עוד הלום איש! ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הכלים'. ובמדרש⁵ אנו מוצאים: 'כשבאו להמליכו אמר להם: לכו ושאלו באורים ותומים, אם ראוי אני, ואם לאו, הניחו אותי במקומי. צניעות כיצד? - "בשכר צניעות שהיתה בשאול, זכה ויצאת ממנו אסתר... מה צניעות היתה בשאול? דכתיב: ⁶ ואת דבר המלוכה לא הגיד לוי".⁷

דוד שאול שומע ממנו כי נפגש עם נביא ה', עם שמואל. הוא סקרן לדעת מה בפי הנביא: 'הגידה נא לי מה אמר לכם שמואל? ויאמר שאול אל דודו: הגד הגיד לנו כי נמצאו האתונות, ואת דבר המלוכה לא הגיד לוי'.⁸ שאול מספר לדודו את הדבר השולי, את דבר האתונות, ואילו את הדבר החשוב, שיש בו מפנה יסודי בחייו ובחיי האומה - דבר המלוכה - הוא מסתיר ממנו מרוב ענווה וצניעות. ממילות הפסוק 'את דבר המלוכה לא הגיד לוי, אנו למדים, כי שאול נוהג בביטול מוחלט של עצמיותו, דבר האופייני לענווה ולצניעות.

זכה שאול ויצאה ממנו אסתר, שגם אצלה עברו מידות הענווה והצניעות בתורשה, 'אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה'.⁹ בוודאי יש לאסתר במה להתפאר: היא נסיכה לשושלת מלכות בית שאול, אבל היא צנועה כאביה, ואינה מחזיקה טובה לעצמה.

לא תמצא בכל המידות שהדומה יוליד הדומה, כמו שתמצא אצל הצניעות, שהצנוע מוליד צנוע, ודבר זה, כי הזרע נמשך ממקום צנוע פנימי, ולפיכך כאשר האב או האם יש בו צניעות, נמשך הזרע ממקום צנוע ונסתר לגמרי. ולכך: בשכר צניעות של רחל - יצא שאול שהיה צנוע. ובשכר צניעות של שאול - יצאה אסתר שהיתה צנועה.¹⁰

5. ויקרא רבה א א.

6. שמי"א י טז.

7. מגילה יג ע"ב.

8. שמי"א י טו-טז.

9. אסי ב כ; וראה מגילה יג ע"א-ע"ב.

10. מהר"ל נתיבות עולם, ח"ב, נתיב הצניעות, פ"א ע"מ קה.

ענווה וצניעות יחד אנחנו פוגשים בהקשר נוסף, בעניין העברת שמותיו הקדושים של השם יתברך במסורת מדור לדור; וכך גילו לנו חכמינו זכרונם לברכה:

שם בן ארבע אותיות¹¹ חכמים מוסרין אותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע,¹² ואמרי לה פעמיים בשבוע. שם בן שתיים עשרה אותיות¹³ היו מוסרין אותו לכל אדם.¹⁴ משרבו הפריצים היו מוסרין אותו **לצנועים שבכהונה**, והצנועים מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים [בעת ברכת כהנים]... שם בן ארבעים ושתיים אותיות¹⁵ אין מוסרין אותו אלא **למי שצנוע ועניו**...¹⁶ ואינו מעמיד על מידותיו וגו'.¹⁷

הכהונה היא עבודת הקודש בפנים המקדש, בייחוד עבודת הכהן הגדול הנכנס לפני ולפנים. הצניעות והענווה הן עבודת האדם **במקדש חייו**, המתרכז בפנימיותו, חי את חייו בהצנע לכת ושם את הדגש על המוצנע והצפון שבתוכו. הצניעות והענווה אמורות ליצור את קודש הקדשים בחיי האדם. צניעות פנימית זו מקרינה על הליכות עולמו של האדם ועל כל אורחות חייו. 'משנשתלחה מארה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים... **הצנועין** מושכין את ידיהן, והגרגרנין נוטלים ואוכלים. מעשה באחד שנטל חלקו וחלק חברו, והיו קורין אותו חמצן בן חמצן¹⁸ עד יום מותו'.¹⁹ הצנועים מרסנים את תאוותיהם, כובשים את יצרם ואינם משלחים רסן לדחפים האפלים. הם חיים בענווה, בקדושה ובצניעות.

11. קריאתו וכתבתו - ראה רש"י לקידושין ע"א ע"א.

12. פעם בשמיטה, כלומר, פעם בשבע שנים.

13. לא פירשו לנו מהו - רש"י שם.

14. לכהנים העובדים במקדש - מהרש"א והסוגיא שם.

15. לא פירשו לנו מהו - רש"י שם.

16. ראה שם מידות ותכונות נוספות.

17. קידושין ע"א ע"א. על הקשר הפנימי בין צניעות לכהונה ראה מאמרה המעניין של הרבנית

דנה סלי, לפני ולפנים, **כתנות אור**, עמ' 41 ואילך.

18. חמסן בן חמסן, גזלן בן גזלן.

19. יומא לט ע"א.

בחן מיוחד מתאר המשורר העברי את הליכותיהם של מצניעי לכת בחיים ואת היכלם הפנימי הקדוש והטהור.²⁰

יהי חלקי עמכם, **ענוי עולם**, אלמי נפש, רוקמי חייהם בסתר, **צנועי הגות** ועלילה, חולמים נעלמים, ממעטי דברים **ומרבי תפארת**...

לבבכם - היכל קודש, ושפתיכם - שעריו הסגורים. שועים - ולא הוגד לכם, נגידי רוח - ובל ידעתם. אמני השתיקה היפה וכהני דממת א-לוהים.

אט אט, כמו על ראשי אצבעות, תעברו בנתיבות-חיים, ולבכם ער, ואזנכם קשובה, ועיניכם משוטטת תמיד, ונפשכם חרדה לקראת כל רחש יופי ונדוד תפארת, עבור זרוע סביבכם באפס יד ובלי כוונה את האמונה ואת הטוהר הרועפים מכל ישותכם כערוף משמים תכלת וצללים מיער רען.

חייכם - מיטב חזיונכם, ותפארתכם - עצם היותכם. אתם השומרים הנאמנים לצלם א-לוהים בעולם! יום יום, ורסיסים רסיסים, באור עיניכם ובשרטוטי פניכם, יוגר יפי חייכם אל חלל העולם, כהנגר מעין חתום אל לב נהר להחיותו - והוא לא ידע.

2. הארת הפנימיות - הבנה ראשונית למונח הצניעות היא כיסוי והסתרה.²¹ 'הארת הפנים' - משמעה לחשוף ולגלות. לכאורה, הארת הפנימיות אינה עולה בקנה אחד עם ההבנה הבסיסית של המונח צניעות, ואם כן, איך אפשר לומר, שאחד המובנים לצניעות הוא דווקא הארת הפנימיות?

ביאור הדברים כך: בהארת הפנימיות יש שני פנים: האחד והוא הפן העיקרי - מודעות לאני הפנימי כעיקר המהות של האדם, מתן ביטוי הולם לאני הפנימי, ראיית האני הפנימי כמוקד החיים שבו תלויים עבודת האדם ואושרו. הפן השני - שלילת ההיראות השחצנית, דחיית החיצוניות

20. ביאליק, 'יהי חלקי עמכם'.

21. ראה שבת ט, י, א ודוגמות רבות דומות.

הנבובה וההתבלטות והרעשנות הקולנית, ובחילה ברברבנות המאוסה. בקיצור, שלילת זיוף האני המהותי הפנימי על ידי התגנדרות חיצונית זרה ושאולה.

מעתה - הגדרת **הצניעות כהארת הפנימיות**, פירושה: כיסוי והסתרה של כל מה שהוא חיצוני, זר, מושאל ומזויף, וכיסוי והסתרה אלה מאפשרים את גילוי האני הפנימי והארתו בהצנע לכת ובענוות קודש. אם הארת הפנימיות מלמדת על אני בריא, על עצמיות בוטחת בעלת עמוד שדרה ועל עמידה איתנה וזקיפות הקומה, הרי ההחצנה מעידה על העדר האני, מכריזה על ריקנות נבובה ומשעממת, על מהות שאולה ומוזויפת ועל מלאכותיות ולבושים זרים למהות האדם.

אומרים לאילני מאכל: למה אין קולכם הולך? אמרו להם: אין אנו צריכין, פירותינו מעידים עלינו.
אומרים לאילני סרק: למה קולכם הולך? אמרו להם: הלואי נשמע קולינו ונראה!²²

הרעשנות והקולנות החיצונית באות לחפות על הריקנות הפנימית. האגדה מספרת על שתי דמויות שהלכו לעולמן. אחת - חסיד שלא חטא כל ימיו, רק פעם אחת הקדים תפילין של ראש לתפילין של יד. והדמות השנייה - אישה שאין יודעים על מעשיה, אבל גילוי אחד בהתנהגותה מלמד על אישיותה. אישה זו קראו לה 'מרים בת עלי בצלים'. שתי הדמויות נראו לחסיד אחד בחלום, וחסיד זה היה ידידו ומכרו של החסיד שנפטר. החסיד נראה לחברו כשהוא מטייל בגנות ובפרדסים בגן עדן, ומעיינות מים מושכים לפניו, ואילו 'מרים בת עלי בצלים' נראתה כשציר פתחה של גיהנום קבוע באוזניה. שאל החסיד: על מה היא נידונה לכך? אמרו לו: 'לפי שהיתה צמה ומפרסמא, כלומר, הייתה נוהגת לצום, אבל מודיעה ומפרסמת ברבים על צומותיה.'²³

22. בראשית רבה טז ג.

23. ירושי חגיגה, פ"ב ה"ב, דף י"א ע"א.

הצום יש בו משום זיכוך והיטהרות, התנזרות מן ההסתאבות החומרנית הגסה. הוא נוסך באדם רגשי קודש וקסמי אור מעולם הרוחניות הצרופה; כל זאת בתנאי שהוא נעשה בהצנע לכת, בהסתר ובהתייחדות עצמית פנימית. אבל צום המקשקש, צום המכריז על בעליו בשופרות תעמולה בזויה, צום שכולו התגנדרות, 'אינו מרעיב את הנפש, אינו קורע שום נימא בלב, אלא מדשן את הצם ומטפש את לבו בחלב המזבח'.²⁴ צום כזה מוביל את בעליו הישר לפתחה של גיהנום.

החסיד שכל מעשיו היו בצדקות, בענווה ובצניעות, זכה לטייל בחצרות ה', בגן עדן. 'מרים בת עלי בצלים', שכל מעשיה היו התבלטות חיזונית והתנפחות האני, הגיעה לשערי גיהנום. ואולי שמה רומז על מעשיה. הבצל הוא כולו קליפות, "קליפה אחר קליפה, קליפה בתוך קליפה. אין בו תוך, אין בו נשמה. העולם נוהג לומר 'נשמה של בצלי נשמה שאין בה תוך אלא כולה חיזונית'".²⁵

דוגמא נוספת של ניפוח האני באמצעות תעניות וסיגופים מובאת ע"י הרב עדין שטיינזלץ:²⁶

מסופר על יהודי אחד, למדן וצדיק לפי דרכו, ופרוש מפורסם בתעניותיו ובסיגופיו, והיה נוהג ללבוש שק על בשרו. יום אחד הלך יהודי זה אל הצדיק. כאשר עמד לפני הצדיק חשב, שבכל זאת, מן הראוי להראות לו שאיננו אדם פשוט, ופתח מעט את הבגד העליון, כדי שייראה השק שעל בשרו. התבונן בו הצדיק ואמר: 'כמה הוא חכם, כמה הוא חכם...'. לאחר שאמר כך כמה פעמים, לא יכול היה הפרוש להתאפק ושאל: 'מי חכם?' אמר לו הצדיק: 'יצר הרע חכם! - שלקח איש כמוך והכניס אותו בתוך שק!'

הצניעות מסייעת בתיחום החיצוניות שלא תתפשט מעבר לגבולה, כמו גם שכלי השיפוט החיצוניים שלנו לא ינחו את חיינו; היא גם מאפשרת

24. הרב אברהם חן, 'במלכות היהדות', א, עמ' 306-308.

25. שם, עמ' 308.

26. כתנות אור, עמ' 158, הערה 22.

לאמת הפנימית שלנו להתגלות.²⁷ נוסף לכך, היא מקנה לנו קנה מידה למוד את האדם על פי פנימיותו, ולא על פי גינוניו החיצוניים או עפ"י מלבושיו.²⁸

3. העלמה - מובן אחר למונח צניעות הוא **העלמה**. העלמת דבר יקר-ערך מפני עינא בישא [עין הרע], והגנה עליו מפני מקטרגים ומעוררי מדנים.

וכך מציין המדרש:

לוחות ראשונות על שנתנו בפומבי [בפרהסיא] - שלטה בהם עין הרע ונשתברו. לכן בלוחות שניות נאמר:²⁹ 'פסל לך' - אמר הקדוש ברוך הוא: **אין לך יפה מן הצניעות**.³⁰

לוחות ראשונות על ידי שניתנו בפומבי, שהיו בתשואות, בקולות וקהלות - שלטה בהן עין הרע ונשתברו. אין לך יפה מן הצניעות.³¹

הצנע לכת³² - דרשו חכמינו ז"ל: "זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה.³³ והלא דברים קל וחומר, ומה דברים שדרך בפרהסיא, אמרה תורה 'הצנע לכת', דברים שדרך לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה".³⁴ הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו נוהג בטכסיס זה של צניעות והעלמה, וממנו ילמד האדם לנהוג בכל מעשיו בצניעות:

וידבר ה' אל משה במדבר סיני, **באהל מועד**,³⁵ - עד שלא עמד אוהל מועד, דבר עם משה **בסנה, בארץ מצרים, במדין, ובסיני**³⁶ [כולם

27. כתנות אור, עמ' 14.

28. שם, עמ' 62-63.

29. שמי לד א.

30. תנחומא כי תשא, לא.

31. שמי לד ג ורש"י שם.

32. מ"ו ח.

33. שצריך לעשותן בצנעה, ולא לנהוג בהם קלות ראש - רש"י שם.

34. סוכה מט ע"ב.

35. במ"א א.

36. בכולם מביא המדרש פסוקים לראיה.

מקומות גלויים ופתוחים]. כיון שעמד אהל מועד, אמר [הקב"ה]: **יפה היא הצניעות**, שנא':³⁷ 'והצנע לכת עם א-להיך', וכן דוד אומר:³⁸ 'כל קְבוּדָה בת מלך פנימה'.³⁹

כללו של דבר:

אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין.⁴⁰
אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו.⁴¹
האדמו"ר מגור בעל הישפת אמת, מחדש דבר נפלא בעצם הרעיון של קדושת הראשית: **באדם, בחי, בצומח ובדוממים**.⁴² קדושת הראשית, לדעתו, נועדה לנטרל את השטן האורב לכל דבר בראשיתו וע"י כך למנוע את קטרוגו.

כל דבר חדש נמשך אחר הראשית, וכל דבר בראשיתו צריך שמירה. כי בתחילה שבא הדבר מן השורש אל האדם עומד לחסרון [צפוי לקטרוגים]... לכן כל מה שיש בו בחינת ראש צריך שמירה, והעצה היא קבלת מלכותו יתברך, להדבק בו, ולהחזיר אליו הראשית, לזכור כי הכל שלו.⁴³

על ידי מתן ראשית לשם יתברך, אנחנו כאילו אומרים לשטן: מה לך לקטרג? זה לא שלנו. הכול שייך אליו יתברך, זה הרעיון העמוק המונח ביסוד קדושת הראשית לשיטתו.

החכמה, שהיא היקרה במעלות האדם, אינה נרכשת אלא בצנעה, שנא':⁴⁴ 'ואת צנועים חכמה'; וכל היגע בתלמודו בצנעה - מחכים;⁴⁵

37. מ"ו ח.

38. תהי' מה יד.

39. במדבר רבה א ג.

40. תענית ח ע"ב; בבא מציעא מב ע"א; בראשית רבה סד ו ועוד.

41. תענית ח ע"ב.

42. ראה ספרנו 'המשפחה ועולם החינוך', עמ' 241.

43. שפת אמת, דב' דף נ ע"ב, ד"ה 'במדרש תנחומא'.

44. משלי יא ב.

45. רמב"ם, הלי' תלמוד תורה, ג יב.

ובמס' סוכה⁴⁶ נכתב: "מאי דכתיב, 'חמוקי ירכיך כמו חלאים'⁴⁷ - למה נמשלו דברי תורה כירך? לומר לך: מה ירך בסתר, אף דברי תורה בסתר", 'שכבוד התורה בצנעה, ולא להיות יושב ושונה בגובהה של עיר, ולא לשנות לתלמידיו בשוק'.⁴⁸

'החכמה בעצמה - היא צנועה ונסתרת... ולפיכך כמו שהיא החכמה בעצמה, כך ינהג עמה שילמד אותה בצניעות, דהיינו בסתר... ומי שכל מעשיו בלתי צנועים, אין ראוי אליו החכמה'.⁴⁹

4. כיסוי והסתר - המובן הפשוט והמקובל של המונח 'צניעות' הוא כיסוי והסתר. רוב השימוש במונח 'צניעות' בפי ההמון, הוא פירוש זה של כיסוי והסתר.

גם בדברי חז"ל נפוץ מאוד השימוש במונח צניעות על פי מובן זה. ניתן לומר, שהבנה זו של המונח צניעות היא הצד הנגלה שבצניעות, הפן המעשי ההלכתי, אחר שהאדם הפנים כבר את המהות הפנימית של הצניעות, שביסודה ושורשה היא הפנמה בחלק הנסתר של אישיות האדם, באני הפנימי שלו. להלן דוגמות אחדות שבהן נידונה הצניעות ע"י חז"ל - במובן של כיסוי והסתר:

'אין קורין צנוע - אלא למי שצנוע בבית הכסא'.⁵⁰ בנסיבות אלה, בשל כורח המציאות, אדם נאלץ לגלות חלק מגופו. ככל שהוא מקפיד ועושה הכול כדי לצמצם פירועו, הרי הוא מעיד על קדושת הפנימיות שלו. כיוצא בזה: 'איזהו צנוע? - זה הנפנה בלילה כדרך שהוא נפנה ביום'.⁵¹ מבחינה פסיכולוגית הלילה מהווה סיבה לנהוג בחוסר צניעות, ולו רק אצל השוטים. החושך מחפה על כל רע אצל הרשעים, העושים

46. מט ע"ב.

47. שה"ש ז ב.

48. רש"י לסוכה מט ע"ב.

49. מהר"ל, נתיבות עולם ח"ב, נתיב הצניעות פ"א.

50. ברכות סב ע"א; שו"ע, או"ח סי' ג, סעי' ב.

51. שם, שו"ע שם סעי' יב.

במחשך מעשיהם;⁵² לא כן הצדיקים, הישרים והצנועים, היודעים: 'גם חשך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר, כחשיכה כאורה';⁵³ דווקא בנסיבות כאלה, כלומר הלילה, שהפיתוי הפסיכולוגי לזלזל בדרכי הצניעות הוא גדול - דווקא כאן ניכר האדם הצנוע בדרכיו ובאורחות חייו. אצל הצנוע אין הבדל בין יום ללילה ובין חשכה לאורה.

הצדיקים, שהם לפני ה' תמיד,⁵⁴ יחוו תמיד מציאותו יתברך בכל מערכות חייהם, בכל מקום ובכל זמן, 'מה ששם צפונותיהם עם נשותיהם ובבית המרחץ - כנגליהם עם שאר בני אדם'.⁵⁵

שאוּל המלך,⁵⁶ שניחן במידת הצניעות, הענווה והתפארת, מגלה אצילות נפש גם בהנהגה זו של חיי האדם. באחד ממרדפיו אחרי דוד נאמר:⁵⁷ 'ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה, ויבא שאול להסך את רגליו, ודוד ואנשיו בירכתי המערה ישבים'. ומסבירה הגמרא בברכות:⁵⁸

תנא [כשנכנס להסך את רגליו], נכנס גדר לפנים מן גדר, ומערה לפנים ממערה.

'להסך' - אמר רבי אלעזר: מלמד שסך עצמו כסוכה, משום צניעות.

צניעות מופלאה זו שהייתה בו, היא שעמדה לו והצילה את חייו, וכך הוא נתפש בעיניו של אציל הנפש וחסיד ה', דוד המלך, עליו השלום.

'וְאָמַר לְהַרְגֵהוּ, וְתָחַס עֲלֵיךָ'⁵⁹ - אמר לו דוד לשאול: מן התורה - בן הריגה אתה, שהרי רודף אתה, והתורה אמרה: הבא להרגך השכם

52. ישי כט טו.

53. תהי קלט יב.

54. ראה מורה נבוכים ח"ג פ"י נב בזיקה לפסוק 'שויתי ה' לנגדי תמיד'.

55. מורה נבוכים שם.

56. ראה לעיל סעי' 1.

57. שמי"א כד ג.

58. סב ע"ב.

59. שמי"א כד י.

להרגו. אלא, **צניעות שהיתה בך - היא חסה עליך**.⁶⁰

צד זה של צניעות, כאמור, הוא הצד הטבעי, המעשי והבסיסי באופיו של האדם, והוא מתגלה גם באופיים של יצורים נמוכים ממנו, באשר הוא יסוד אלמנטרי שהטביע הבורא בברואיו.

מִלְפָּנֵינוּ מִבְּהֵמוֹת אֶרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יִחַכְמֵנוּ.⁶¹ - אמר ר' יוחנן:⁶²
אילמלא לא ניתנה תורה, היינו למידין **צניעות** - מחתול,⁶³ **גזל** -
מנמלה, **עריות** - מיונה,⁶⁴ **ודרך ארץ**⁶⁵ - מתרנגול.

וכך מציין המהר"ל⁶⁶ בעניין זה:

גם בבעלי חיים שאינם מדברים, נמצאו דברים טובים, ומזה תוכל לדעת, כי דברים ומדות טובות הם טבעיים לפי סדר העולם וראוי שיהיו. והאדם שאינו שומר המדות הטובות הללו, הוא יותר גרוע מן בעלי חיים שנמצאו אצלם מדות טובות.

5. יראת כבוד - משמעות אחרת למונח צניעות היא **יראת כבוד** והוקרה כלפי דברים שאנחנו עומדים בפניהם. בראש ובראשונה, עמידת האדם מול קונו, למטה מזה כלפי מי שגדולים ממנו, וכן האדם כלפי עצמו. הצניעות - היא הכבוד בעצמו. אמר הכתוב:⁶⁷ 'והצנע לכת' - זה הכנסת פֶּלֶה, שידבק בצניעות שהוא הכבוד... ואם לא יעשה מעשיו דרך צניעות, יהיה גנאי וחרפה.⁶⁸
כלפי הבורא יתברך נאמר:⁶⁹ 'יִבְדֹּא-לֵהִים הַסְתַּר דְּבָרָי. אָדָם חַיִּיב

60. ברכות סב ע"ב.

61. איוב לה יא.

62. עירובין ק ע"ב.

63. ישאינו מטיל צרכיו בפני אדם ומכסה צואתו - רש"י שם.

64. ישאינה נוקקת, אלא לבן זוגהי - רש"י שם.

65. ישנוהג עם בת זוגו בצניעות ובדרכי פיוסי - בסוגיא שם.

66. נתיבות עולם ח"יב, נתיב הצניעות, פ"א.

67. מ"ו ח.

68. מהר"ל, נתיב הצניעות, פ"א.

69. משי כה ב.

לנהוג בצניעות יתרה בהנהגותיו האישיות והאנושיות, 'אל יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני, כי הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו',⁷⁰ כלפי גדולים ממנו נאמר:⁷¹ 'כבוד חכמים ינחלו וכסילים מרים קלון'. ואמרו חז"ל:⁷² 'מורא רבך כמורא שמים'. האדם כלפי עצמו, אמר אחד החכמים: 'הצניעות - שיתבייש האדם מעצמו'.⁷³ 'הצניעות - שלא יעשה האדם בסתר מה שיתבייש ממנו בגלוי'.⁷⁴ חכם אחר אמר: 'מי שיעטהו הבורא מעיל הבושה, יעלמו מומיו מבני אדם, וההוד והכבוד סמוכים לו'.⁷⁵ וחכם נוסף אמר: 'סוף מה שקבלו מדברי הנבואה - כשאין מתבייש עשה כל רצונך',⁷⁶ כי אז האדם קילף מעל פניו את מחסום הבושה, ואין לו כבוד עצמי כלפי עצמו.

כאשר אדם וחיה נתגלו במערומיהם לאחר החטא, דבר שגרם להם בושה וחרפה כתוצאה מנפילתם הרוחנית, מה שלא קרה להם לפני כן,⁷⁷ ברא להם הקדוש ברוך מעטה לבוש, שיהיה להם כיסוי והסתר כדי לחוס על כבודם: 'ועש ה' א-להים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם'.⁷⁸

'רבי יוחנן הוה קרי למאניה - מכבדותי'.⁷⁹ היה קורא לבגדיו כבודי! בגדי כהונה נעשו לכבוד ולתפארת. במיוחד מכנסי הבד והכותונת נועדו לכבוד בתחום הצניעות: 'ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה, ממתנים

70. שו"ע או"ח ס"י ב' סעי' ב. הלכה זו נאמרה לגבי חובת לבישת בגדים באופן צנוע, גם אם האדם לבדו.

71. משי ג לה.

72. אבות ד יד.

73. מבחר הפנינים, פ"א, א.

74. שם, ד.

75. רשב"ג, תיקון המדות, מידת הבושה.

76. ראה שם.

77. ראה מורה נבוכים, ח"א פ"ב, אגרת הקודש לרמב"ן ועוד.

78. ב"ר ג כא.

79. שבת ק"ג ע"א.

ועד ירכים יהיו.⁸⁰ ילבני אהרן תעשה כתנתי,⁸¹

המכנסיים אף שאינם מלבושי כהנים בלבד, אלא הם גם מלבושי אדם גרידא, הם מספקים את הצורך החיוני ביותר של הצניעות וגם הם בכלל 'בגדי הקודש' הם... הם מלבישים את **הטבע הווגטאטיבי** של האדם [תזונה, פרייה ורבייה⁸²] בתכונה של טהרה ההולמת את תעודתו של האדם כיציר נברא...

הכתונת יורדת מן הכתפיים ועד לעקביים. היא מלבישה את **טבעו האנימאלי** של האדם [התחושה, הרצון, הפעילות והתנועה⁸³] בתכונה של טהרה ההולמת את תעודתו כיציר נברא... תכונת טהרה זו [המושפעת ממכנסי בד ומן הכתונת] מרוממת כוחות האדם מתוך הגסות והרוע, כוחות אלה כוללים גם את היצרים והגירויים השפלים, וכולם מורמים על ידי הטהרה מתחום **השעבוד החושני**, אל תחום **החירות המוסרית**.⁸⁴

הבושה היא מחסום טבעי של צניעות שמטרתה למנוע מן האדם חרפה ובוז. 'יובעבור תהיה יראתו **על פניכם**'⁸⁵ - 'זו הבושה'.⁸⁶ ילבתי תחטאו,⁸⁷ - 'מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא'.⁸⁸ כל עוד האדם מתבייש, סימן טוב לו. וכשתראה אדם שהסיר מעליו את מחסום הבושה ופשט מעליו את מעיל הצניעות - דע ששום דבר לא יעמוד בפניו, והוא מסוגל להיות מן החיות הטורפות. 'סימן יפה באדם - שהוא ביישן... כל אדם המתבייש - לא במהרה הוא חוטא. ומי שאין לו בושת פנים - בידוע שלא עמדו אבותיו

80. שמי כח מב.

81. שם שם מ.

82. הסוגריים וההדגשה במקור.

83. ראה הערה קודמת.

84. פי' הרב הירש (שמי שם) בדילוגים ובהתאמות לשוניות, ראה בעיקר עמי' שעד ועמי' שעו.

85. שמי כ יז.

86. נדרים כ ע"א.

87. שמי שם.

88. נדרים שם.

על הר סיני,⁸⁹

6. **קדושה ומוסריות** - ההבנה החשובה, היסודית והבסיסית למונח 'צניעות', היא של **קדושה ומוסריות**, דהיינו, סיגול נורמות התנהגות בעלות אופי של מוסר וקדושה, המבטאות את רעיון הצניעות. הבנה זו במשמעות הצניעות אמורה לשמש בעיקר הגנה נגד הפריצות בעריות, ותריס בפני החוצפה וההתערטלות האופייניות לעידן המודרני.

הצניעות - היא קדושה. וכל מעשה עריות הוא מעשה חמרי, כאשר אינו בקדושה. ואם מקדש עצמו בצניעות, אינו נחשב חמרי, ועל זה נאמר:⁹⁰ 'והתקדשתם והייתם קדושים'.⁹¹

וכן אמרו חז"ל:⁹²

מפני מה נסמכה פרשת עריות לפרשת קדושים? ללמדך: שכל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה, אתה מוצא קדושה... וכל מי שהוא גודר עצמו מן הערוה - נקרא קדוש.

בהבנה זו של ראיית הצניעות כניגוד לפריצות בעריות, יש להבחין בין **צניעות שבצנעה לבין צניעות שבפרהסיא**.

צניעות שבצנעה - הכוונה לתחום האינטימי שבינו לבינה. תחום זה צריך להישאר בצנעה, והעיסוק בו צריך להיות בצנעה. אין להרבות בו בדברים⁹³ ואין לדרוש בו ברבים, אלא להנהיג הדרכה של קדושה מפה לאוזן בחוג הבית, בין רב לתלמיד, בין מדריכת כלות לכלה וכיוצא בזה, ברוח הדברים של חכמינו, זכרונם לברכה, שדבריהם הובאו בספרי

89. ש.ס.

90. ויקי' יא מד.

91. מהר"ל, נתיב הצניעות, פ"א א.

92. ויקרא רבה כד ו.

93. ראה מורה נבוכים, ח"ג פ"ח.

הקודש.⁹⁴ בתחום זה הסתפקו חכמים באמרות כלליות וקצרות, כגון: 'רב חסדא אמר לבנתיה: תיהוין צניעתן באפי גוברייכו' [היו צנועות בפני בעליכן].⁹⁵ 'כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה - זוכה ויוצאים ממנה מלכים ונביאים'.⁹⁶ 'כל אשה שהיא מצנעת עצמה, אפילו היא ישראלית, ראויה היא שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים'.⁹⁷ 'אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך'.⁹⁸ - 'בזמן שאשתך נוהגת בצניעות והיא בירכתי ביתך - זוכה ויוצאים ממנה בנים בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי מעשים טובים'.⁹⁹

צניעות שבפרהסיא - כוונתה לצניעות ככוח מחנך, כאמצעי מרסן ומגן מפני מגפות הפריצות והשחצנות המתגלות בחברה המודרנית בפרהסיא: בלבוש, בהופעה חיצונית מעורטלת, בחשפנות גסה וזוללה, בספרות ובאמנות, בעיתונות, במחול, בבידור ובשעשועים, בפרסומות תעמולה, בתמונות סוררות בחוצות קריה ועוד. כנגד התערטלות סיטונאית זו ברחוב, במקומות ציבוריים, באירועים חברתיים וכיוצא בזה - נדרשת הגנת הצניעות כדי לחסום ולהגן מפני פגיעתן הרעה של הפריצות וההתערטלות, וכדי להשיב לאדם את כבודו כנברא בצלם א-לוהים, ולחברה את מעמדה המוסרי הראוי לה.

פרטי הצניעות בבחינה זו - הן הצדדים הרעיוניים והן אלה המעשיים וההלכתיים - רבים הם, וראויים לדיון מיוחד.

ג. יהלומים ויקרתם

נחתום סקירה קצרה זו במהותה של הצניעות בשתי הארות חשובות מדבריו של הרב בר-שאל זצ"ל. הארה אחת נאמרה באחד השיעורים

94. ראה לדוגמא: שו"ע או"ח סי' רמ; אגרת הקודש לרמב"ן; מורה נבוכים, ח"ג פ"ח; ראשית חכמה, שער הקדושה פ"ז יז ועוד.

95. שבת קמ ע"ב.

96. מגילה י ע"ב.

97. במדבר רבה א ג.

98. תהי' קכח ג.

99. במדבר רבה ח ט.

כהערכה כללית למושגי החיים, והיא תואמת את מהלך הרעיונות שהועלו כאן בדבר הבנת מהותה הפנימית של הצניעות. הארה שנייה מופיעה במאמרו הנפלא 'נזר הצניעות',¹⁰⁰ שחלק ממנה נאמר בדרך משל.

הארה ראשונה: **יהלומים ויקרתם**. יש דברים, אומר הרב באחד משיעוריו,¹⁰¹ שהם זולים ופחותי ערך. הם נמכרים בראש כל חוצות, והרוכלים בהם מכריזים עליהם בקולי קולות: מחטים, שרוכי נעליים, משחת נעליים, סיכות ביטחון, מסרקות ועוד. בדרך כלל, זו מרכולתם של רוכלים זעירים הפורשים את מרכולתם על מדרכות, פינות במדרחוב ומקומות שרבים עוברים ושבים שם; אבל דברים יקרי ערך, כגון: יהלומים, פנינים, אבנים טובות ומרגליות, מי שמבקש לקנות אותם, לא ימצא בחוצות העיר ולא בשווקים הומי-אדם הפרוצים לכל עובר. יהלומים ופנינים קונים בחנויות יוקרתיות. בחנויות יוקרתיות אלה - היהלומים והפנינים **מוצנעים** בכספת, עטופים בבד קטיפה יקר או בבדי משי עדינים; וככל שהיהלומים יקרים יותר, כך הדאגה לשימורם גדולה יותר.

הוא הדבר בנושא הצניעות. מי שהוא מחוסר כבוד עצמי, מי שאינו נחשב בעיני עצמו ובעיני אחרים לכלום - הן איש הן אישה - הוא מזדלזל בראש כל חוצות. אדם זה אין לו רתיעה נפשית כלשהי להתנוול בעיני הבריות, והוא דומה לאותם פריטים חסרי ערך באותה מרכולת זעירה שבשוק, שספק אם מישהו מביט בהם בהתעניינות. אולם מי שבתוכו יהלום יקר ערך, מי שבפנימיותו שוכנת 'פנינה' 'נשמה טהורה' כלשונו של הרמב"ם,¹⁰² הרי שהצניעות, הכבוד וההוקרה יהיו מנת חלקו, וגינוני מלכות ונימוסי מלכות יאפיינו את אורח חייו, בבחינת 'כבוד חכמים

100. ראה 'מערכי לבי', עמ' 57 והלאה.

101. כותב טורים אלו זכה לשמוע שיעורים מדי שבת בשבתו בביתו של הרב זצ"ל. שיחה זו הייתה אחת השיחות המאלפות בשיעורים האלו.

102. הקדמה לפירוש המשנה, הוצאת רמב"ם לעם, עמ' עו.

ינחלו, וכסילים מרים קלון,¹⁰³ יכל כבודה בת מלך פנימה,¹⁰⁴ לעומת
'אשת כסילות המיה',¹⁰⁵ 'המיה היא וסררת, בביתה לא ישכנו רגליה. פעם
בחוף פעם ברחבות,¹⁰⁶

הארה שנייה: **התמונה והצייר** - "צייר אחד עבד על תמונה אחת -
קלסתר פנים של אשה צעירה - זמן רב. את מיטב כשרונו השקיע בה. כמה
חרדות עברו בלבו עם כל משיחת מכחול: היצליח לדובב בשפת הצבעים
את חזיון רוחו, את רעיונו האמנותי. יומם ולילה נגזלה מנוחתו, שנתו
נדדה ממנו, ופתו לא ערבה לחכו. הוא היה כולו אחוז להט יצירה. הכל
מסביבו כאילו נעלם מנגד עיניו. בינו לבין בני ביתו כאילו הוקס חיץ
סמוי. איש לא היה רשאי ואינו יכול להפריעו. כך עברו עליו ימים רבים.

והנה בא הרגע המאושר. התמונה באה לסיומה המוצלח. הצייר היה
מאושר. פניו קרנו משמחה מדי הביטו בתמונה. עתה משתף הוא בשמחתו
הגדולה את בני משפחתו ואת כל ידידיו ומכריו. אמנים וחובבים מוזמנים
לביתו לראות את התמונה, ופיהם מלא תהילתה ותהילת יוצרה. התמונה
הפכה להיות מאורע בעולם האמנות, מרכז משיכה והתעניינות, מוניטין
יצאו לה כמופת של כישרון גדול ושקידה רבה. דבר התמונה נתפרסם גם
בציבור הרחב, ורבים ביקשו לראותה וליהנות מזיווה. הסכים הצייר להציג
אותה בתערוכה השנתית של בחירי האמנים באותה מדינה. קהל
המבקרים הוקסם מן התמונה. יש שבאו להזין עיניהם בה כמה פעמים
ולא שבעו...

יום אחד פנה אחד המבקרים אל הצייר ועצה בפיו: אדוני הצייר ודאי
נוכח לדעת כי רבה התעניינות הציבור הרחב בתמונתו החדשה. ברם,
אולם התערוכה קטן וצר מכדי הכיל המוני הסקרנים... עצתי היא כי
בהסכמת אדוני האמן, יגישו ידידיו הרבים בקשה לראש העיר שיוציא

103. משי ג לה.

104. תהי מה יד.

105. משי ט יג.

106. שם ז יא-יב.

רשיון מיוחד **לתלות את התמונה הנפלאה בראש מגדל השעון** המתנשא בהדר, באמצע הכיכר המרכזית של העיר, וכך יוכלו רבבות תושבים ועוברי אורח בכל יום לחזות בתמונה ולהתבשם מפלאי יופיה, ובזה יגדל כבוד האמנות בעיני הבריות, ויהולל בפיהם שם יוצרה הדגול!...

למשמע דברים אלה נחרד הצייר, ומפיו נתמלטה צעקת אימים כשאגת ארי פצוע: **'האמנות איננה ריקלמה זולה**. היא תמצית החוויה הפנימית, תמצית האינטימיות שלי, ואין אני רוצה להתערטל ברשות הרבים!... כן המשך בקול שאגה מחרידה עד שהתעלף ונפל... לאחר שהתאושש, שאלו אותו הסובבים אותו: למה כה נחרד אדוני הצייר ועל מה יצא קצפו? בקול שאגה חזר ואמר: **'התמונה הזאת היא אמי! היא אמי! היא האמהות בכלל. אמי מתה עלי בעודה בימי עלומיה**, ואוי לי אם אעשנה הפקר לכל מבט רחוב הנמשך למשחק הצבעים בלבד! תמונתי ברחוב - זה יהיה חילול גס, בגידה באמנות, רצח האינטימיות הנפשית שלי, זלזול פרוע בכבוד כל היקר והקדוש לי...'¹⁰⁷

המסר ביחס לצניעות, לכבוד ולהוקרה הנדרשים מאתנו כלפי כל דבר היקר לנו - שקוף וברור; אין טעם להוסיף דברים, וכל מילה נוספת תהיה אך למותר.

אוי להם לאיש ולאישה המתערטלים מכבודם ומכבוד משפחתם בראש כל חוצות, ואשרי בן ובת-ישראל כשרים ההולכים בתום-דרך ובענוות-קודש, וכתר הצניעות חבוש לראשם.

ד. יסודות הצניעות ועיגונם בתורה

קיימת הרגשה עמומה במקצת, כאילו נושא הצניעות הינו רק עניין של מוסר וחסידות, עניין של חומרות למי שנוהג בפרישות ומחמיר על עצמו; אם אמנם קיימת הרגשה מעין זו - הרי שהיא מוטעית. יסודות הצניעות

107. עד כאן תמצית המשל בשינויי סדר משפטים קל ובהתאמות לשוניות להבהרת העניין. על המשל בהרחבה - ראה 'מערכי לבי עמי' 58-61.

הם מגופי תורה ומעוגנים במצוות עשה ולא תעשה. העוברים על גדרי הצניעות עוברים על איסורי תורה חמורים, מהם איסורים הגובלים בחיוב מיתה.

נוסיף ונציין כי בזיקה למאמר חז"ל: 'אלמלא לא ניתנה תורה, היינו למדים צניעות מחתול, גזל - מנמלה, עריות - מיונה, דרך ארץ - מתרנגול'¹⁰⁸ - כותב המהר"ל¹⁰⁹.

יש אומרים: כי הגזל - בשביל כך הוא רע, שאם לא כן, איש את רעהו חיים בלעו. וכן הצניעות - אינו רק בשביל כבוד. וכן עריות - אינו רק נימוס שלא ירגיל האדם עצמו בזנות.

בעלי תפיסה זו בעצם אומרים: כל המידות שמנו חז"ל כאן, כמו גזל, צניעות, עריות, דרך ארץ - אינן אלא עניין של הסכמה חברתית, ואינן הנהגות מחייבות. כלומר, הן עניין של כדאיות ולכל היותר נימוסים יפים. המהר"ל שולל תפיסה זו לחלוטין, ואלו דבריו:¹¹⁰

ואין הדבר כך כלל... המידות אינם בהסכמה מבני אדם כמו שחשבו קצת בני אדם, אלא המידות הרעות - הם רעות בעצמם. והמידות הטובות - טובות בעצמם. הדברים הרעים הם יוצאים מן היושר והאמת בעצמו.

יסודות המוסר והצניעות הם יסודות מהותיים, המתחייבים מחוקי יתברך ומכוחה של התורה ממש.

להלן טבלה המשקפת את יסודות המוסר והצניעות כשהם מעוגנים במצוותיה של תורה, עשה ולא תעשה, כמו גם השלכות מעשיות בהנהגות יומיומיות הלכה למעשה המתחייבות מכך.

108. עירובין ק ע"ב.

109. נתיב הצניעות, פ"א א.

110. ראה שם.

מצוות בתורה שבהן מעוגנים יסודות הצניעות

המצווה	התחום בצניעות	גילויים הנלמדים מן המצווה
1. 'קדשים תהיו' (ויק' יט ב) - מצוה כללית לקיים כל התורה (רמב"ם, סהמ"צ שורש ד').	אופי היהדות בכלל - הידמות לקב"ה; מה הוא קדוש, אף אתה הנה קדוש.	ניהול משטר חיים בכל התחומים הנובע מאידאל הקדושה. בזה נבדל ישראל מן העמים, בהיותו גוי קדוש על כל המשתמע מכך.
2. ילא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' (במ' טו לט). סהמ"צ, מצ' מז; החינוך, מצ' שפז.	קדושת המחשבה ושמירתה כיסוד לקדושת המעשים. יהמחשבות הרעות - אבות הטומאה, והמעשים - ילדיהן (החינוך).	★ שמירת העיניים בהליכה ברחוב. ★ איסור בגדים חשופים או שקופים. ★ איסור רחצה מעורבת. ★ איסור צפייה בטלוויזיה בתכניות שאינן ראויות. ★ איסור הסתכלות בכל איבר בגוף האישה, שהדין מחייב לכסותו.
3. ילפני עור לא תתן מכשלי' (ויק' יט יד). סהמ"צ, מצ' רצט; החינוך, מצ' רלב.	התחום שבין אדם לחברו. ילא יביא איש שתאוותו עוורה עין - שכלו לידי עבירה (רמב"ם).	★ חובת הנשים לא להביא את הגברים לידי עברה ע"י הופעתן, לבושן, אופי התנהגותן וכו'. ★ ייהי רצון שלא יכשלו בי בני אדם - תפילתה של בת ישראל כשרה (סוטה כב ע"א).
4. ילא תחמד אשת רעך' (שמי כ ג). יהחמדה - אבי אבות הטומאה, כי היא שורש כל העבירות (שערי קדושה, ח"ב שער ד').	חתם עשרת הדברות בילא תחמד, כי ידוע שעיקר העבירות באים מחימוד ממון או זנות - אבי עזרי (שמי שם).	★ חובת האיש לשלוט על תאוותיו ומחשבותיו, שלא יכניס עצמו לגירויים שאינם מסוגל לעמוד בהם. ★ המשך לאיסור ילפני עור' - חובת הנשים לא לעשות מעשים המגבירים את הגירוי והפיתויים.

המצווה	התחום בצניעות	גילויים הנלמדים מן המצווה
5. ילא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת אשה, כי תועבת ה' א-להיך כל עשה אלהי (דבי כב ה). סהמ"צ, מצי' לט-מ; החינוך, מצי' תקמב.	התחום של ההופעה וההתערבות בין המינים, גברים ונשים, בנסיבות לא צנועות, שלא תמלא הארץ זמהי (החינוך).	★ איסור הידמות נשים לגברים, ולהיפך בכל מיני צורות (דוגמת צביעת שיער באיש). ★ איסור שיהיו מלבושי הנשים כאנשים, ולהיפך. ★ איסור להתקשט וכל גינוני ההופעה בין גברים ונשים (איפור, עגילים וכו'). ★ איסור נשיאת כלי נשק לאישה.
6. ילא תהיה קדשה מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני ישראל" (דבי כג יח). סהמ"צ, מצווה שנה; החינוך - מצי' תקע.	התחום של החיים החברתיים הציבוריים - לשמור אותם בקדושה, שלא תימלא הארץ זימה.	★ איסור לחיות חיי אישות בלי נישואים. ★ מכאן נשמע לדירת רווקים של בנים ובנות יחד, שתופעה זו מביאה להפקרות ולזנות.
7. ילא תקרבו לגלות ערוהי - כל קרבה במשמע ויקי יח ו). סהמ"צ, מצי' שנג; החינוך מצי' קפח. אם יחשוב האיש בפגעו באשה נאה, כי גיהנום פתוחה בין ריסי עיניה, ובאש-תמיד תוקד כל הקרב אליה - לא תהיה לו לפוקהי (החינוך שם).	חובת הצניעות בהתנהגות בין המינים בכל הדרגות ובכל האופנים. ראה מסלת ישרים פרי' יא יענין העריות!	כל פעולה העלולה להביא לידי גילוי עריות, כגון: איסור ייחוד, נגיעה, חיבוק ונישוק, ריקודים מעורבים, רחצה מעורבת, הסתכלות של ניאוף, קריצות ורמיזות, הנאה בחברת נשים וגברים, הסתכלות בבגדים צבעוניים של אישה ועוד - כל אלה נקראים יאיבורייהו דעריות' שהם גובלים באיסור מיתה.

המצווה	התחום בצניעות	גילויים הנלמדים מן המצווה
8. ילא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך' (דבי כג טו). סהמ"צ, מצווה קצב-ג; החינוך, מצווה תקסו-ז.	התחום של החיים הישראליים: שמירה מכל מיני טינופים גשמיים ורוחניים כלשהם.	★ איסור זיהום הסביבה היהודית בהפרשות שונות ובטומאת הפריצות, שהיא הסירחון היותר גדול. מעשה באלהו הנביא וחסיד אחד ביחס לנבילה ולפרוצה... אליהו ברח מפני הפרוצה, החסיד ברח מפני הנבילה. ★ טומאת הפריצות גורמת לסילוק שכינה מישראל ולסכנות אחרות בעקבות זה.
9. 'והיה מחניך קדוש' (שם). 'מחניך' - מקום חנייתך תהא בקדושה (שבת קנ ע"א ורש"י שם).	קדושת ערי ישראל, מחנה ישראל, וכל מקום שהיהודי שוכן.	חובת שמירה על קדושת הסביבה היהודית. מכאן, לאיסור עיתונות לא נקיה, ספרות זולה, תכניות תועבה בכלי התקשורת, סרטי תועבה וכיוצא ב - כל אלה יוצרים סביבה מורעלת בניגוד לסביבה יהודית טהורה.
10. ילא תלכו בחקת הגוי' (ויק' כ ג). 'ובחקתיהם לא תלכו' (שם יח ג). סהמ"צ, מצי' ל; החינוך, מצי' רסב; רמב"ם, הלי ע"ז יא א.	איסור הידמות לגויים בכל מיני אופנים, ויהיה היהודי קדוש וטהור בכל הליכותיו.	★ איסור הידמות לגויים באורחות חייהם ובמעשיהם. ★ איסור הידמות להם: בלבוש, בהופעה, בתספורת, בדרכי בילוי וכיוצא ב. ★ קדושת ההבדלה והייחוד יעמדו לנגד עיני האדם מישראל וינחו אותו בכל הליכותיו.

לסיכום: אדם יכול להיגעל מאכילת חזיר ובו בזמן להיכשל באלגנטיות בתועבות ובאיסורים חמורים פי עשרה מאיסור חזיר (ראה 'חובות הלבבות', הוצאת אשכול עמי תמד; שו"ע או"ח סי' עה/א, וסי' פא/א - דין מחשופים באישה כדין צואה, ואסור לומר דבר שבקדושה מול שניהם).